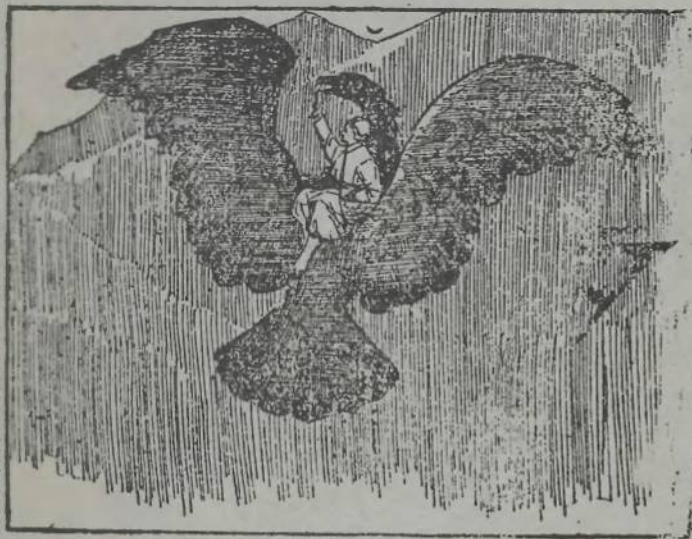

Покотигорошок

(з 22 малюнками).

ВИДАВНИЦТВО "ГОВЕРЛЯ"

Д. Третяк

ПОКОТИГОРОШОК

КАЗКА-НЕБИЛИЦЯ, ПЕРЕКАЗАНА З УСТ НАРОДА

3-тє видання
ПРИКРАШЕНЕ МАЛЮНКАМИ

О. КУРИЛАСА

НЮ ЙОРК

1958

ЗДА

Випуск: І02

**ВИДАННЯ ЦІЄЇ КНИЖЕЧКИ
УФУНДУВАВ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ
ДІТОЧОК П. МИХАЙЛО МАТІЙЧИН**

в Нью Йорку.

Замовляйте цю книжку в

"HOWERLA"

41 E. 7th St., New York 3, N. Y.

В селі Туратині, що колись давно тонуло в густім лісі межі сосновими борами й липовими гаями, жив заможний хазяїн, що мав двох синів, Матія та Івася, й одну доньку, Ганю. Бувало людям жилося на світі щасливіще, ніж тепер. Мали вони тоді воли, корови, вівці, череди свиней, виводилися у них кози, було у них немало гусей, качок і курей.

Наш хазяїн Гнатко Торгач враз із своїми дітьми працював пильно, тому й мав всьо, що йому до життя було потреба. Мав він свою одежу для своєї челяди, були у нього свити, кожухи, жупани, кацабайки й баранячі шапки на довгих завісах. Була своя омаста, сир, масло, солонина й сало. Гнатиха мала своє окреме добро в коморі. В хаті на постелі лежали подушки мов тії високі гори, в скрині душилися півсотки полотна. В хаті Торгача всі слухалися взаємно й діти вповняли охоче прикази родичів.

І так при праці та в достатках щасливо минав їм час.

Та лучилася їм пригода, а яка, коли цікаві, то послушайте.

* * *

Одної днини пішли оба хлопці далеко з а ліс в поле орати. Треба їм було занести в близнятах полуденок. Черга випала на Ганю.

Ганя, була добра й слухняна дівчина. Взяла вона близнята з полуденком, поклала хліб і сир в торбину й пішла тою дорогою, як їй мама казала.

Іде Ганя, іде й зайшла в ліс. Іде все дальше й дальше, аж дивиться, тягнуться дві дороги.

— Мати мені про дві дороги нічого не згадувала! — подумала вона.

Станула бідна Ганя й зажурилася. Оглядаєся довкруги, чи не побачить кого, щоб показав їй дорогу; надслухує, чи не почує якого голосу. В тім щось заплескало за нею в долоні й дивним голосом засміялося. Ганя налякалася, зимний мороз перейшов їй по тілі. Вона оглядаєся й бачить, що на сосні

сидить щось ухате, пелехате й має довгий як кишка з одною дірою ніс і, вибачте, хвіст як гофель від коцюби!!...

А треба памятати, що було це вже давно, коли — як розказують — чорти по світі самопасом ходили.

От й Ганя почала з переляку плакати, бо такого дива вона до тепер не виділа.

А то бачите був й справді полуденний біс, що чатував на сосні, щоби кого в свої сіти заманити. От й попав він на добру дівчину, Ганю.

— А куди ти ідеш, доню? — запитався злий, злізаючи з дерева.

— Несу моїм братам в поле їсти, щодесь тут за лісом орють! — відповіла дрозжачим голосом Ганя й закрила рукою очі.

Злий перекинувся в чоловіка й приблизився до Гані.

— Не бійся, доню, я тебе заведу до твоїх братів. Ходи за мною! — заговорив він.

Ганя рада не рада іде, ну бо іти треба, щоби братам занести їсти. Ідуть вони, ідуть довго. Вже й вечереє, а лісови кінця нема.

Ганя ледви жива іде; утікалаби та не знає куди. Аж дивиться, стоїть якась хатина, коло неї шопина, а за ними річка й така висока скала, що хиба оден птах перелетить. Думає Ганя, що то може вже границя землі! Іде за незнакомим і потішає себе думкою, що як дійде до цієї хати, то від її мешканців довідаєся дещо за своїх братів, де вони орють.

Приходять обоє до хатини.

— Ти, дівчино, постав свої близнята тут! — каже злий до Гані. — В хатині переночуєш, а рано я заведу тебе до твоїх братів, бо нині до поля, де вони працюють, ми не зайшлиби вже!

Як Ганя це учула, почала плакати й випрошуватись від нічлігу в хатні, кажучи, що ще нині мусить іти дальше своїх братів шукати. Просить вона злого, щоби їй показав дорогу, а вона сама піде й не хоче, щоби він її провадив.

Просьба Гані розсердила чорта. Він відбрав від неї горнята й торбину з хлібом, повів її через річку до скали, там приковав її грубим ланцухом до залізного стовпа й велів їй їсти кам'яний хліб та залізний біб. Сам пішов до своєї поганої хати.

Аж тепер поняла Ганя, що попалася в руки тяжкому ворогови. Довго, довго плакала, молилася й в кінці умучена заснула.

* * *

Прийшли хлопці, брати Гані, вечером з поля до дому, змучені й голодні.

— Чому ви нам, мамо, не вислали полуденку в поле! — питають матір. — Таж

ви казали іти з плугом, часу не тратити, і говорили, що вишлете нам в поле їсти!

— Ах, м^ояж ти годинонько! — западькала бідна мати. — Таж я післала до вас Ганю з полуденком! Щож сталося з нею? Нещаслива моя доле, може де бідна дитина й заблудила, може яке нещастя бідній дівчині приключилося! Чиж ви таки по правді не виділи Гані? Чи може мене налякати хочете?

— Мамуню! — відповіли хлопці. — Ми вас не лякаємо, але ми не бачили Гані й думали, що ви нам або забули або не мали часу вислати полуденку.

— Ах, падоньку мій! Деж моя дитина, моя люба доня? — голосила дальше бідна й стревожена мати, плакала й заводила за утраченою Ганею.

Довідався про нещастя й старий батько; всі зажурилися й засумували. Старий батько потішав себе й других надією, що Ганя певно зблукалася й незадовго верне з близнятами до дому. Всі нетерпеливо очікували Гані та коли вона не вертала, пішли аж під ліс і кликали її. Але Ганя не відповідала, не вертала!

В надії, що Ганю певно десь ще далеко від дому ніч захопила, полягали домові спати й небавом всі заснули. Одна бідна мати не могла заснути. Як тільки що стукнуло або зашелестіло, вона зараз зривалася з постели.

— Чи то ти, Ганю! — кликала за кожним разом.

Але ніхто не відзивався, лише пес часами тут та там загавкав та вітер зашелестів додаючи жалю неспокійній матері. Бідна мати цілу ніч плакала, мов тінь ходила по подвірю.

Нема то як мати, що щиро діти любить. Вона радаби кожній дитині як то кажуть, неба прихилити. О, ніхто так не вміє любити як мати.

* * *

Ніч минула. Всі повставали, повмивались, та надіялись, що Ганя тепер напевно до дому поверне. Вже прийшов й час обіду. Всі ждуть, виглядають: але Гані як нема, так і нема! Всі в гризоті, робота нікого не береся.

— Не плачте, мамо, і ви тату, не журіться! — каже по обіді найстарший син Матій. — Я покидаю всьо та іду Ганю шу-

кати. Як вдасться мені її знайти, то як не коло полудня, то під ніч прийдемо певно до дому. Не плачте, мамо, вона десь не далеко! Таж звіри туди не волочаться, щоби її, борони Боже, пожерли!!!

Одягнувся Матій, взяв паличку в руки й пішов добре йому знаню дорогою.

Іде, іде й приходить в ліс. В лісі видить він роздороже, котрого до тепер ніколи не видів. Став і задумався, куди йому іти, котрою-то дорогою, щоби знайти любу сестру Ганю. Аж тут за його плечима щось на сосні в долоні вдарило й так голосно засміялось, що аж відгомін пішов по цілім лісі. Матій оглянувся і побачив й собі це саме чудо, на яке вчора в полудне бідна й нещаслива Ганя попала.

— Чого ти так розглядаєшся? Чи не шукаєш ти кого? спитався чорт Матія, прибравши постать чоловіка.

Він, бачите догадався, що Матій певно за Ганею шукає.

Матій поглянув на поганого духа.

— Як я по тобі бачу, то ти мені не порадиш, бо ти щось смалятиною й смолою воняєш.

— Та й не диво, що смолою від мене заносить. Таж ти й бачив, що я перед хвилиною на сосні сидів! — відповів чорт.

Це сказавши, став на ново розпитувати Матія, кого він шукає.

Рад не рад, признався Матій, що шукає сестру, котра вчора на цій дорозі десь в лісі пропала. Почувши таку відповідь Матія, чортяга утішився, що знайшов нову жертву.

— Ходи за мною, чоловіче, — сказав він до Матія, — а я тебе до твоєї сестри заведу. Бо я знаю, де вона перебуває!

Матій пішов за незнакомим. Ідуть, ідуть, аж Матій дивиться, стоїть хатина, коло неї шопина, а за ними річка й величезна скала.

Прийшли до хатини. Матій дивиться, стоять Ганині близнята й лежить торбина з хлібом і сиром, всьо це, що Ганя їм в поле несла. Із цього догадався він, що Ганя мусить бути десь недалеко.

— Деж є моя сестра Ганя? — питається Матій, по часті врадуваний, по часті затревожений, бо не певний, що з сестрою сталось.

— Небоже! — сказав чорт засміявшись. — Перше, заким свою сестру побачиш, мусиш зі мною їсти кам'яний хліб і залізний

біб, а коли поживемося, будемо боротись. Як мене побореш, возьмеш свою сестру, а як ні, то й ти зістанеш моїм полоненим, як і твоя сестра!

Злий, розказують, не може ніколи вигосити християнського імени й тому не вимовив імени Ганя.

Він поставив перед Матієм залізний біб в дротянім кошику й положив на камяній плиті камяний хліб.

— Ну, бери — каже — та їдж, бо підемо до шопи на мармуровий тік боротися!

Взяв Матій камяний хліб в руку та такий тяжкий, що аж йому рука під ним піддалася, і хоче кусати, але не може; положив його й не їсть, а чорт смієся. Взяв опісля Матій камяного бобу в жменю й кинув в губу; але ані одного не розкусив. Чорт з радости аж ногами гупоче, а сам жере залізний біб і камяний хліб, аж в пащі йому тріщить, мовби в якій гамарні.

— Ходім та поборемося! — каже чорт до Матія попоївши. — Я твоєї кривди не хочу; котрий котрого переможе, цього й правда буде.

Вийшли оба з хатини, ідуть до шопини.

Побачила Ганя, що проснулася, свого рідного брата з далека, втішилася й закликала його голосно по імені.

Матій з радості, що знайшов свою сестру Ганю, забув зітхнути до Бога о поміч і почав на мармуровім тоці борбу з чортом. Покріплений надією, що вратує себе й свою сестру, держався він з початку кріпко й не піддавався та як замахнув чортом, то аж йому одну ногу вивихнув, ліву руку зранив, ногами його придоптав і ушиб кусок хвоста.

Ганя приглядалася з далека страшній борбі брата з чортом. Але й вона з тривоги забула Бога призвати брату на поміч, то чорт зміг Матія та ударив ним до мармурового току так сильно, що сердешний більше не піднявся.

Взяв чортяга Матія й кинув його коло Гані під скалу.

— Тут маєш свого брата — сказав нечистий до Гані. — Не хотів він їсти мого хліба й мого бобу, нехайже собі тут коло тебе полежить, то й тобі при нім веселіще буде!

Так сказав лихий та счез мов та мара.

Перелякана Ганя приступила з тяжким ланцюхом на ногах до свого брата Матія й почала за ним гіркі сльози проливати. Вона цілувала його й прикладала свою руку до його серця, надслухуючи, чи він ще живий, та даремне намагалась відкрити в ньому іскру життя. Серце не било; отже Матій не жив. Лежав бідний без руху й без духу!

— О доле, яке нещастя спало на нас! — голосила бідна Ганя. — Що нещасливі родичі будуть робити, коли нас більше не побачать?

* * *

Коли так Ганя під високою скалою,

закована й прикована до залізного стовпа, над убитим братом заводила, руки ломила й плакала, таке саме горе та жаль роздирав груди всіх в хаті Торгача. Всі виглядали Матія, коли він приведе Ганю до дому; чекали, очікували та не могли діждатися. Минув день, минув і другий, третьої днини висилають родичі Івася, щоби пішов шукати сестру Ганю і брата Матія.

Пішов Івась цею самою дорогою, куда Матій та Ганя, і стрінула його ця сама судьба, що й Матія. Мусів він з чортом їсти камяний хліб і гризти залізний біб. Та він його не розгриз, төж убив його нечистий й положив коло брата Матія й віддав під надзір нещасливої на ланцуху прикованої Гані.

Пізнала Ганя, що попалася в чортівські сіти, а не маючи надії на порятунок почала молитися й гірко плакати. Аж тут прилетіла до неї райська золотокрила пташечка й тріпотаячи над нею крильцями, стала так щebetати:

Не плач, Ганю, не журися,
А до Бога помолися;
Бог ласкавий, що всьо знає,

І про тебе памятає!
Твої братя будуть жити
На хлібець знова робити;
Бо Бог святий о всім знає
Тай на вас не забуває!
І прийде час, гаразд буде,
З твоїх братів будуть люде.

— О, щоби твої цілющі слова, люба пташечко, чим скорше сповнилися та ми від цього ланцуха, діла чортової злоби могли освободитись!

І упала Ганя та почала молитися, й плакати. І так обезсилена вона й заснула.

Як довго вона спала, того ні вона сама ні її брати Матій та Івась опісля не знали сказати.

* * *

Довго, довго оплакували обоє Торгачі утрату своїх дітей; але вкінці, потішаючися надією, що може Бог поверне їм коли їх діти, успокійлися, та взялися наново до хазяйства, котре почало було вже упадати.

Одного разу взяла Парашка, Торгачева жінка, коновку тай пішла до поблизької кериці по воду та набравши в коновку води,

вертала стежкою до свого дому. В тім дивиться, а перед нею котиться прекрасне й повне зернятко гороху. Вона за ним, а горошок утікає, аж у вискоки біжить перед нею.

Парашка хотіла доконче цей горошок зловити й зігнулася. Але горошок підскочив і впавав у коновку до води. Парашка поста-

вили коновку, виняла зернятко з води, а що воно було дуже красне й здорове, кинула його до губи й пілкнула. Та от так якось сталося, що народився у неї прекрасний, біленький та кучерявий хлопчина, котрого вона назвала „Покотигорошком“.

Ріс хлопчина як з води. Був заживний, здоровий та веселий, і вже в семім році його життя показалася у нього незвичайна сила. Покотигорошок без великого напруження закидав віз, пересував як було потреба, на подвірю колоди, що там

лежали, брався до найтящих робіт, збивав копу збіжа до полудня і возив гній з великою зручністю. Без відома родичів навчився він сам від дяка прихапцем читати, писати

й співати. Бувало як в церкві заспіває або Апостола відчитає, то голос аж відбивається від церковних стін та шиб у вікнах. Словом, мав Покотигорошок голос як звін, а силу як лев.

От вже й виріс наш Покотигорошок на парібка тай довідався від

своїх родвичі що колись то таки давно були у нього два брати Матій та Івась й хорошенька молода сестричка Ганя, котрі десь в лісі без сліду пропали.

Стало йому жаль за ними.

— Тату! — каже він одного разу до свого батька. — Підіть но ви до коваля! Хай він зробить мені дволіктеву сталеву

булаву, грубу як звичайна ліскова паличка, але на обох кінцях з булавками. Попросіть, хай зробить зараз і принесе її мені, бо я піду своїх дорогих братчиків і сестричку шукати.

Учувши це, зажурилася мати й почала свого Покотигорошка просити, щоби не пускався відшукувати своїх братів і сестру, бо ще й сам погубить себе й пропаде.

Покотигорошок не відступав від свого. Гнатко Торгач, не міг опертися його просьбі,

пішов до коваля й незадовго приніс від нього залізну сталеву булаву. Утішився Покотигорошок булавою, взяв її, зважив у руках, покрутив щось головою, вийшов на подвір'я, розмахнувся й кинув нею в гору. Булава пігналася аж від облаки

Покотигорошок то сюди то туди ходить та

якусь думку думає. Вкінці почала палиця з шумом з гори спадати. Він підставив під

ню мізильний палець, а вона переломила на пальці на двоє та упала на землю.

— Тату! — сказав Покотигорошок до батька, вернувши до хати. — Ця булава, що вам нині коваль зробив, до нічого, бо зломилася діткнувшись мізиль-

ного пальця. Але я от найшов під нашою грушкою в попелі ось цю жовту шпильку! Ідіть, тату, до коваля та просіть його ще раз, хай він мені зробить з неї добру й сильну булаву, бо я мушу іти в дорогу, щоби братів та сестру відшукати.

Взяв батько шпильку від Покотигорошка й сам собі не довіряючи, пішов в друге до коваля. Дав йому жовту шпильку й сказав, що з неї має бути,

Коваль оглянув шпильку, покрутив головою, бо не вірив, чи з цього слабого матеріалу може що доброго бути, і кивнув на хлопця, щоби почав дути міхом. Колиж коваль кинув шпильку в огонь, почала вона збільшатись і виросла в добру булаву й стала більшою й сильнішою та далеко кращою, ніж перша сталева. Подякував батько козалеви за роботу й пішов домів.

Приніс батько жовту булаву від коваля й подав своєму Покотигорошкові. Покотигорошок взяв її з рук батька, склонився йому і подякував за прислугу, а оглянувши булаву добре, усміхнувся і пішов з нею на подвіря. Там розмахнувся і кинув булавою в гору. В горі повстав шум; булава пішла в гору вище чим сталева, так високо, що ні оком доглянути.

Покотигорошок тимчасом то сюди то туди ходить по подвірю і наслухує. За пів години почала булава на долину спадати. Покотигорошок підставив вказуючий палець. Булава впала на палець, але не зломилася. Упала ціла на землю.

Покотигорошок утішився та усміхнувся.

. — Добре! — каже — Богу дякувати, добра буде мені з тебе булава на ворога.

Взяв Покотигорошок булаву в руки й пішов з нею до хати. Батько й мати дивилися через вікно і виділи, що їх Покотигорошок з своєю булавою робить, і

дивувались, що в нім така велика сила.

Прийшовши до хати, попросив Покотигорошок батька та маму о благословення на дорогу, взяв бохонець хліба в торбину, свою червону палицю в руки, попрощався і пішов в світ, шукати сестру й братів. Рідичі вже більше його не задержували, бо пізнали в нім вищу силу й набрали надії, що Покотигорошок відшукає пропавші діти і приведе їх до дому.

* * *

Пішов Покотигорошок в дорогу й зай-

шов в ліс. Іде лісом, іде й стає вкінці на тім самім нещасливім роздорозжі, на котрім

його сестра Ганя й брати Матій та Івась поблудили й пропали.

Став наш Покотигорошок і задумався, не знає, куди далше іти. Аж тут на сосні щось на весь ліс засміялося ха! ха! ха! і заплескало в руки так сильно, що аж відгомін

розійшовся по лісі. Покотигорошок оглянувся і бачить якесь дивовиже, ні то чоловік ні то звіря.

Це чудо приходить до Покотигорошка, кланяєся й смієся до нього.

— Що ти за диво й з кого ти посміхаєшся? — запитав Покотигорошок.

Чорт поглянув на Покотигорошка й здивувався, бо до тепер не чув такого острого та грізного людського голосу.

— Може ви кого шукаєте, — каже він до Покотигорошка кланяючись низенько — то я вам буду до помочи, бо я цю околицю дуже добре знаю! Може ви шукаєте за двома братами та їх сестрою, то я вас заведу, бо я знаю, де вони!

— Добре! — відповів Покотигорошок, вислухавши — як знаєш, де вони, то веди мене до них, бо я як раз за ними шукаю!

От і пішли оба. Ідуть, ідуть лісами, аж видно хатину, коло неї шопицу, а за ними річку й неботичну скалу.

— Чия ця хатина, що ось там стоїть? — запитався Покотигорошок свого провідника.

— То моя! — відповідає чорт. — Ходім до неї!

Ввійшли до хатини. Покотигорошок усів. Чорт вийшов з хати й по хвилі вніс кам'яний хліб, і залізний біб.

— Ну, їдьте — каже — ось це, а потім будемо боротися! Опісля покажу вам, де ваші брати та сестра.

Взяв чорт кам'яного хліба та їсть, взяв і Покотигорошок і їсть, аж тріщить; голос лунає, якби валилася гора. Потім почали оба їсти залізний біб з такою силою, що аж іскри з ротів одному й другому сипалися та такий вчинили тріскіт, що здавалося, що це сильний град бе о бляшаний дах.

— Ну, тепер підемо на тік до шопи боротися! — каже чорт до Покотигорошка, коли всьо з'їли.

Покотигорошок взяв свою жовту булаву й пішли. Прийшли до шопи. Дивиться Поко-

тигорошок, а тік аж полискуєся; бо був він з плати синього мармара.

Покотигорошок поставив свою булаву, щоби не була йому на заваді, ухопив чорта попід рамена й почали оба боротися. Здавалось чортові, що з Покотигорошком буде легка справа, і замахнувся кинути ним як звичайним чоловіком

до плити, щоби його вбити. Але ошукався! Покотигорошок як зловив чорта в свої сильні руки, як притиснув його до себе, то в нім аж дух заперло і він з болю аж вивалив язик, а очі йому стовпом станули. Як не ударить опісля Покотигорошок чортом до мармара, то чортяга аж злебедів дивними голосами й заревів мов той лютий лев.

Покотигорошок не пустив вже більше чорта з своїх рук і почав його на всі боки булавою окладати, по зубах, по ухах, по носі, по проклятих лабах, по сухім хребті та куди лиш попало. Чорт цілком стратив свідомість, почав конати, судорожно

корчити свої лаби й згинув.

— Лежиж, проклятий, — сказав Покотигорошок, плюнувши на вбитого — а я іду далше в свою дорогу.

Пустився Покотигорошок під ту небожитичну скалу, що була за річкою, і перейшов річку. Іде, дивиться, аж стоїть під скалою залізний стовп, а під ним хтось лежить! Прийшов Покотигорошок блище, приглядаєся, а то лежать два парубки і недалеко від них, прикована на ланцуху до залізного стовпа, дівчина.

— Це певно мої два брати Матій та Івась і моя рідна сестричка Ганя! — подумав Покотигорошок.

І не помилився! Прийшов до них, пристанув, поглянув на лежачих і почав їх будити. Та даремне їх будив! Мертві не чули його голосу, не ожили. Покотигорошок заплакав над тілами своїх братів і пішов до стовпа, до котрого була прикована Ганя.

Прийшов Покотигорошок до своєї сестри Гані, почав нею термосити, терти, і вона по хвилі віджила.

Ганя прийшла до себе.

— Скажи мені, добрий чоловіче, — запитала вона, побачивши перед собою незнакомого молодця — хто ти такий і нащо ти мене збудив. Чи ти може прийшов мене й моїх братів виратувати з власти чорта? Бо вчора — (бачите, їй здавалося, що вона лише одну ніч спала!) — щебетала мені якась, здаєсь райська, золотопера пташечка, що ми всі ще будемо жити!

Покотигорошок потішив її, кажучи, що він убив чорта й прийшов їх спасти, але на нещастя брати Гані вже неживі. Це сказавши, поглянув він на везичезний ланцух, ко-

трим Ганя була прикована, до залізного стовпа, вирвав залізний стовп, відорвав від нього ланцух і кинув його в ріку, що аж за ним загуділо, і Ганя стала вільна: Побачивши, що її оба братя лежать неживі, почала вона над ними плакати й термосити їх; але брати не оживали.

В цій хвилі появилась на скалі знова золотопера райська пташечка тай стала щебетати:

Ой там в куточку при скалі
Єсть живуца вода в збані.
Нею братів покропіть,
А оживуть-узрять світ!

Кинулись обое, Покотигорошок і Ганя, по-під скалу й знайшли в куточку в золотім збанку живуцу й цілющу воду. Відтак поклонились пташечці, і подякували їй за поміч.

Покотигорошок взяв збанок з водою в свої руки, приблизився з Ганею до убитих братів і почали їх обое водою кропити й натирати.

От і почала поволи кров у їх жилах кружити. По хвилі оба братя рушились, простягнулись та ожили. Поглянули довкруги.

— Алеж то ми довго та твердо спали!
— кажуть.

— Ой спали ви, спали, та аж нині встали! — відповідає Покотигорошок.

І розказав їм Покотигорошок, хто він такий та, як він освободив їх.

Опісля закинув на свої плечі тяжкий ланцух, в котрий була Ганя закована, взяв у одну руку золотий збанок з живущою водою, а в другу свою жовту булаву. Перейшли вони через річку й вступили до шопини й хатини. Тут забрала Ганя по дорозі свої близняга й хліб та сир з торбиною і пішли всі четверо весело розмовляючи до дому.

За ними довго, довго летіла райська золотокрила пташечка!

* * *

Довго ішли вони, ішли лісом, аж вкінці дуже утомились. От порадив їм Покотигорошок, щоби під дубом трохи відпочати, на що вони всі радо згодились.

Змучений, ляг Покотигорошок під дубом і твердо заснув. Брати Матій та Івась не спали, але сидячи відпочивали й розмовляли.

— Знаєш, що ?
сказав Матій
до Івася, погля-
нувши на сплячо-
го Покотигоро-
шка. — Він сказав
нам, що він наш
брат! Він є силь-
ніший від нас всіх!
Тепер він твердо
спить, прикуймо
його цим ланцухом
кріпко до сього

дуба! Він тут і згине, а ми возьмем собі від нього цей золотий збанок з цілющою та живучою водою та останеся при нас хазяйство, бо бачиш він готов твій та мій маєток собі забрати! В дома скажемо, коли нас родичі про Покотигорошка запитаються, що ми ніякого Покотигорошка не бачили, а цею водою будемо людей лічити й придбаємо собі велику славу!...

Ганя чула це всьо, що брати говорили, і не хотіла на таке погане діло братів призволяти; але вони їй наказали, щоби мовчала.

От і прикували вони сильно й кріпко сплячого Покотигорошка до дуже великого дуба, взяли золотий збанок з водою, полишили Покотигорошкови його жовту булаву й пішли всі троє до дому.

По дорозі Ганя заливалася гіркими сльозами за Покотигорошком. Та мусіла мовчати, бо так їй брати наказали.

* * *

Прийшли брати Матій та Івась з своєю сестричкою Ганею до дому. Настала радість в хаті Гната Торгача. Почали родичі випитуватися дітей, чи не виділи де Покотигорошка; але брати відповіли, що про такого чоловіка нігде нічого не чули.

Коли мати серед розмови поглянула на Ганю, побачила, що по її лиці спливають

сльози. Вже хотіла питатися, чого вона плаче, коли в тім розлягся на подвірю сильний стукіт і щось упало з воздуха з таким лоскотом і такою силою, що аж земля затряслася й вікна в хаті забряскотіли.

В хаті всі дуже перестрашилися, бо не знали, що цей лоскіт означає. Виглянули вікном і побачили Покотигорошка, котрий вирвав із землі дуба, до котрого брати були його прикували, і приніс його на плечах до дому

та кинув на подвірю з такою силою, що аж хата стряслася.

От і вступив Покотигорошок до хати, привитався чемно з своїми родичами, оповів їм всьо, що за пригода йому лучилась, як невдячними оказались йому брати, і показав родичам ланцух, котрим Ганя була прикована

під неботичною скалою до залізного стовпа.

Поглянуv тепер Покотигорошок на своїх братів Матія та Івася й побачив, що вони дуже засоромились й налякались цього, що їх проступок вийшов на яв.

— Не лякайтеся

мене, брати! — сказав до них добрий Покотигорошок. — Я вам ваше лукаве діло прощаю, а навіть й золотий збанок з цілющою водою лишаю на пам'ятку, лишаю вам дуба й грубий д'яволський залізний ланцух, дарую вам мою частину поля й хати, яка мені з ласки моїх добрих родичів припадає, а собі беру лише мою жовту булаву й тую торбину, що то Ганя вам у ній їсти носила. Але залишіть вашу лиху вдачу, будьте добрими й чесними, бо може вам лучитися й нещастя, бо судьба все строго карає.

Бувайте тепер мені всі здорові! Бо так мені суджено, іти з рідної хати в далекий світ!

Що не напросилися батько й мати, щоби їх не покидав Покотигорошок, брати перепрошували й говорили, що вже йому ніколи ніякого зла не зроблять, Ганя просила й плакала, але Покотигорошок стояв при своїм.

— Іду — каже — та іду, бо чую, що мушу іти, бо мені вже так суджено!

Попросив опісля Покотигорошок родичів, о благословлення, мамуню о бохоня хліба й Ганю о плесканку сира й грудочку масла. Це всьо Покотигорошок вложив до Ганиної торбинки, уцілував татови й мамі руки, розцілувався з братами й з Ганею та й поклонився святим образам, родичам, братам й Гані.

— Слава Ісусу Христу! Бувайте здорові!
— сказав послідні слова, переступив поріг
і пішов у світ.

* * *

Іде Покотигорошок дорогою, ні сумний, ні
веселий, та думку думає. Вийшов вже із свого
села й пішов полями, лісами. Аж дивигься,
ген під горою іде напротив нього чоловік.

— Доброго здоровля! — каже Покоти-
горошок.

— Доброго й вам! — відповідає чоловік.

— Чоловіче добрий! Скажи мені, що ти за оден і куди ти ідеш? — питаєся Покотигорошок.

— От іду в світ, щоби свого віку докоротати! — відповів незнакомий.

— А як же тобі на імя? — знова питаєся Покотигорошок.

— Я називаюся Вернигора! У мене така сила, що можу, як булови на що потреба, й гору перевернути.

— Добре! — каже Покотигорошок. — Мені такого товариша й побратима треба. Я так, як і ти, іду в світ своєї долі шукати. От будемо собі побратимами! Згода?

— Згода! — відповів незнакомий.

Ідуть оба дорогою дальше. Вернигора оповідає Покотигорошкови, як то він був в краю Терпиземля, як там в одній горі була страшна змія з дванайцяти головами, як то вона бідних людей пожирала, ба вже горнулась і до княжеського роду й хотіла найкращу принцезну з'їсти, як вчинився страшний переполох в краю, як він довідавшись де тога змія мешкає, обвістив князеві, щоби не давав панни принцезни на пожертя, бо він змію зможе й убє. Князь дуже урадувався

його словами, а панна принцезна обіцяла йому дати свою білу ручку поцілувати, як що він вибавить її від смерти.

— Сів я — оповідав дальше Вернигора — з вельможами на князівські вози і поїхали ми до гори, де та змія мешкала. Як ми там вже надіхали, недалеко цієї гори станули вози і я пішов сам на тоту страшну гору, змію шукати, але годі було її знайти. За це побачив я величезну нору, коло котрої аж трава вигоріла й кров людська текла та кости людські лежали. Я закликав на змію, щоби вийшла до мене; але вона не хотіла, може предчувала своє лихо. Тоді я перевернув гору, прискочив до змії та от цією шаблею відтяв їй дванайцять голів і посік змію на кусники... А щоби ти знав, мій добрий побратиме, яка там в краю радість була, як там всі з погібелі змії тішились! Жиди, люде, пани, всі тішились, а таки вже ніхто більше, як панна принцезна! Та коли я до задку князя повернув, окликано мене великим паном й обіцяно мені села, ліси, поля; але я лише поцілував принцезні руки і попросив, щоби мені було вільно, куди я не піду, от цю шаблею при собі носити яко

пам'ятку, що я нею страшну й пажерливу змію убив. Князь на це згодився і дав мені наче свідоцтво мого вчинку ось цю грамоту. От і прочитай, коли вмієш читати!

Взяв Покотигорошок грамоту до рук, а там стояло так написано:

Вернигора убив змію, що їла людей. За це він нічого не прийняв, ні села ні свадьби, лише просив о шаблю. Вернигора чесний чоловік; де буде він і шабля там! Далековид, князь в. р. Року і дня нинішнього. До рук пана Вернигори.

Прочитав це письмо Покотигорошок, звернув його Вернигорі й показав йому свою новгу булаву, розказав і про свої лицарські діла.

От і полюбилися відразу щиро й сердечно Вернигора з Покотигорошком, бо пізнали, що оба суть славними лицярами.

Коли вони так розмавляли та йшли далше, подибують третього чоловіка.

— Що ти за оден? — питаються його, поздоровившись з ним.

— Я Линвик! — відповідає їм подорожний.

— Куди ти ідеш? — питають знова Покотигорошок і Вернигора.

— Іду в світ за очі, щастя шукати! — відповідає подорожний.

— А якеж твоє ремесло?

— Я сучу хочби й найдовші линви! Іду тепер з теплих країв. Там сукав я линви і ловив ними льви, медведі, тигри, гієни, вовки, леопарди і всяку звірину та посилав її всюди по світі на показ. За це маю сю жменю прядива; вона мені вистарчить до сукання линвів без кінця й міри.

— Коли так, то добре! Будь нам товаришем-побратимом! — сказали Покотигорошок і Вернигора й представилися Линвикови.

Ідуть даліше дорогою та оповідають оден другому цікаві річі й пригоди свого життя. Тимчасом почало вже й вечеріти, а тут нігде не видно ні села ні хати. От і наблизилися до величезного та широкого ліса.

Увійшли в ліс.

— Чекайте! — каже Линвик. — Я зсучу линви і зроблю сіть; може що зловлю в лісі на вечеру.

Згода! — сказали товариші,

От і висукав Ливник шпур, зробив сіть і заставив на звіра. А були в лісі дикі свині, вовки, кози, заяці й медведі.

Незадовго учула наша трійка шелест в сітях. Вийшли з укриття, приступили до сіти, а там в сіти заяць, коза й вовк!

А було це так. Вовк гонив за козою, а коли вони злопотіли, заяць, що спав під корчем, зірвався і пігнав що сил наперед. От і попались всі троє в тенета!

Прийшли три наші лицарі. Покотигорошок убив вовка своєю жовтою булавою, Вернигора козу своєю славною шаблею, а Ливник удушив заяця своєю петлею. Забрали добичу на плечі тай несуть.

От і побачили вони в лісі білу й велику хату й постановили увійти до неї, щоб в ній переночувати. Приходять і не застають в хаті нікого. От назбирали вони дров, загопили в печі, беруть і печуть мясо, кождий на свій спосіб. Знайшли вони в хаті на полиці сіль, досолили. Покотигорошок виняв з своєї торбини бохоня хліба. Розломил хліб на куски, посідали на лавку й почали їсти першу свою вечеру в дорозі.

Повечерявши, оглянули подвіря, позамикали і позасували брами, ворота й двері та полягали спати. Спали вони цілу ніч в цій лісній хаті спокійно; ніхто не перешкаджав, навіть миші не шелестіли.

Зі сходом сонця повставали.

— Нині — так собі урадили вони — ти, побратиме Линвику, зістанеш в дома, приготуєш дров, вишукаєш і принесеш води, запалиш в печі й звариш нам обід, а я і Вернигора ідемо на лови в ліс ген далеко! Але справся добре, Линвику, щоби як коло полудня прийдемо, було що перекусити. А якби хто прийшов до хати, може її хазяїн, то хочби з ким, ти обійдися з ним чемно, як пристойть розумному чоловікови.

Лишився Линвик в дома, а Покотигорошок і Вернигора пішли на лови.

* * *

Коли так Покотигорошок і Вернигора оглядали різні сторони ліса й відбилися далеко від свого пристановища, тимчасом Линвик доварював обід й як раз обертав в печі печеню на рожні. Аж щось застукало раз і другий до дверей!

— Відчини! — закликало храпливим голосом.

Вибіг Линвик, відхилив двері, дивиться і сам собі не вірить, що це він бачить! Під дверми стоїть з дубовою палицею чоловік

не чоловік, змія не змія, звір не звір, бо тулів у нього на плечі, ноги на локіть, голова як гарбуз, уха як макітри, очі як у вола,

руки на пів ліктя, волосся як стріха, борода на сяжень, різки як у цапа, рот як у коня, ніс як кушка, а лице чорне, осмалене й невиразне, позір недобрий, хвіст непричком довгий на п'ять сяжнів, а саме горде як молоде цап'ятко. Линвик аж зжахнувся!

— Чогож ти вивалив на мене очі, як баран зарізаний? каже воно. Це моя хата, а не твоя! Пересади мене через поріг, заведи до хати і дай мені їсти!

Линвик поглянув на „чудо“, справжній бублик! Взяв він огиду, переніс легонько через поріг оден і другий і поставив у хаті. Огида умістила свою дубову палицю коло порога, пошкандибала через хату й сіла за столом. Линвик врізав печені, поставив її в деревляній тарілці на столі перед огидою, приніс сільничку з солею й попросив їсти.

Бублик взяв в свої лапи печеню й в одній хвилі зжер всьо, що було на тарілці.

— Давай ще їсти! — кричить і горлає огида.

Линвик врізав ще зо два кіля печені й положив перед дивним хазяїном хати. Та не мав ще часу й оглянутися, а огида всьо з'їла, що було на столі.

— Давай їсти! — кричить і горлає даліше огида.

... Падоньку мій, чи це не клопіт? — думає собі Ливик. — Огида з'їсть всьо, а щож лишиться моїм побратимам?

— Давай їсти! Давай їсти! — кричить і горлає на всю хату огида.

... Прошу хвильку пождати! — оправдуєся Ливик. — Зараз упечу ще ліпшого мяса й подам вам, то наїстєся до волі!

Ці слова розлютили бублика. Розсерджений вискочив ізза стола, відопхнув Ливика, витягнув всьо, що було в печі, і з'їв до чиста...

Спрятавши так всьо, що було в хаті, бублик захопив за свою палицю, ударив нею Ливика по плечах так сильно, що аж шкіра попукала, і в одній хвилі вибіг з хати та пошумів лісами.

*

Сплюнув Ливик і ^{*}хоть боліли його плечі, взявся наново до лагодження другого обіду.

В тім надійшли його оба побратими, Покотигорошок і Вернигора. Змучені ходом, позасідали за стіл і попросили о обід.

Зажурився Линвик, але про свою пригоду ні словечком не згадує.

— Зараз, зараз! Хвильку пождіть, а всьо буде готове! — заговорює їх.

Ждуть вони, ждуть тую хвильку, і не можуть обіду діждатись, аж накоучилось Покотигорошкови. Він встав і поглянув у піч.

— З тебе, побратиме, лихий кухар! — каже він до Линвика. — Як бачу, не вмієш звиватися коло печі! Вже добре пізно, а ти з обідом ще не готов!

Линвик мовчить і нічого про свою пригоду не згадує. Ходить коло печі та лагодить обід.

Покотигорошок приніс на плечах з полювання величезного медведя, котрого при одній горі убив своєю булавою, а Вернигора три кози, два заяці й лиса, котрих побив своєю славною шаблею на лету і одного лиса, котрого таки живцем витягнув з ями.

От і злагодив Линвик обід і поставив на столі. Почали їсти.

Всьо булоб далеко смачніше, — каже Покотигорошок — колиб було із закришкою і з потрібними приправами! Ти, Линвику, бачу не спритний до кухарських річей; тому

завтра ти підеш зі мною на лови, а побратим Вернигора буде куховарити. Надіюсь, що він ліпше від тебе справиться.

Повечерявши, поклались всі спати.

Покотигорошок і Вернигора скоренько заснули; не міг тільки Линвик заснути. Його боліли сильно плечі від побоїв, які отримав від бублика. Довго, довго обертався Линвик з одного боку на другий; вкінці й його зморив сон і він заснув над раном.

* * *

Минула ніч, показалаась зоря поранна, стала днина. Повставали наші побратимз, повмивалися, поснідали й почали лагодитись іти в ліс. Коли всьо було готове, Вернигора лишився в хаті куховарити, а Линвик і Покотигорошок пішли в ліс на лови.

Ще далеко було до полудня, як Вернигора злагодив пресмачний обід з всіми можливими приправами. Зі всіх страв найліпше удалась йому печеня, котру підбив сосом з пшеничної муки й приправив медвежим салом.

Почав Вернигора страви засувати в піч, щоби були горячі, і вже затикав піч кружком,

коли почув, що хтось застукав у двері. Вийшов Вернигора, отворив, дивиться й сам собі не вірить, що він перед собою бачить. А то бачите прийшов й до нього на обід знаний вже нам бублик!

— Та що ти дивишся? — зверещав він до Вернигори. — Пересади мене через поріг, бо це моя а не твоя хата, заведи мене до хати й дай мені їсти!

На такий приказ взяв Вернигора на руки огиду, заніс до хати й посадив за стіл. Потім урізав кавалочок козячої печені, положив на деревляній тарілці й поставив перед огидою.

Ще Вернигора не оглянувся, а витріщючий рогатий гість вже пожер всю печеню.

— Давай мені їсти! — кричить бублик.

Вернигора дав ще кавальчик, а бублик з'їв все в одній хвили.

— Давай їсти! — кричить далше храпливим голосом бублик.

— Шкода моїх заходів! — думає собі Вернигора. — Огида пожре все, не лишиться нічого побратимам! Перепрашаю вас, — каже до бублика, обернувшись до нього — вже більше нема вам що дати. На цей раз буде з вас!

— Так?! — завершчала огида й розярена схопилась ізза стола, відкинула кружок від печі, повитягала й пірвала, що було в печі, поїла всьо, чисто вилизала навіть й сос, що був з пшеничної муки й з медвежого сала, вхопила свою дубову палицю, потягнула нею Вернигору по плечах, аж шкіра пукла, кинулась через поріг з хати на двір і пропала в лісових гущавинах.

Оголомшений Вернигора кинувся чим скорше наставляти горшки та ладити свіжий обід і не успів помити горшків і почистити бляхи, аж от надійшли оба побратими з новою добычею з ліса, посідали за стіл і попросили о обід.

— Ов! Ти, побратиме, ще гірше не вдався на куховара, чим наш побратим Линвик! — каже Покотигорошок, побачивши, що Вернигора ще більше спізнився з обідом, як вчера Линвик. — Чи не спав ти, небоже? Бо щось у тебе сльози в очах мовби з просоння, з умучення!

Вернигора оправдуєся, як може і не згадуючи про бублика. Але Линвик догадався, що це певно й Вернигорі бублик такої самої бучі задав, як і йому вчера.

От і поставив Вернигора на столі обід. Побратими з'їли, повставали ізза стола й почали розбирати вбиту звірину. А було коло чого заходитися! Линвик наловив у свої сіти багато риб, а Покотигорошок приніс на плечах дикого буйвола.

До самого вечера патрошила наша грійця звірину. Повечерявши полягали всі спати.

Покотигорошок слить як забитий. Лише Вернигора й Линвик перевертаються з боку на бік, бо від дубової палиці огидно попухли ім плечі й пекли від болю, мовби їх хто огнем жарив; але оден перед другим соромилися признатись до цього, що їх спіткало. Ледви над ранком сердешні заснули!

* * *

З розсвітом побудились всі, повставали та принесли води й дров.

— Ви нині оба підете на лови, — каже Покотигорошок до Вернигори й Линвика а я лишусь в дома й буду сам обід лагодити. Чей ліпше й скорше від вас обох справлюся! А що всьо в порядку, ідіть в дорогу, бо шкода даремно час тратити!

Пішли побратими Линвик і Вернигора в ліс на лови, а Покотигорошок лишився в дома обід лагодити.

Линвик і Вернигора розставили в лісі сіти й посідали в укриттю.

— Чи не приключилось тобі що вчера в полудне? — питаєся Линвик.

— Ой, цурби йому нечистому! — каже Вернигора. — Чому й не приключилося? Коло полудня, як вже обід був готовий, прилізла до хати якась мара, ні то чоловік ні то звір, коротке, ухате, лабате, рогате, лобате, бородате, з хвостом на пять сяжнів, застукало в двері й кричить відчиняти та давати їсти! Я відчинив двері, посадив чудо за стіл, дав йому їсти, а воно жере як з немочі! Потім полізло до печі, відкинуло кружок, поїло всьо, що було, а на останку як не впарить мене своєю дубовою палицею по плечах, то я з превеликого болю мало не згинув! Я не оглянувся ще назад себе, а воно счезло в густім лісі. Та я тобі про це й не згадував, бо сам себе встидався й мусів другий обід лагодити. От чому я спізнався вчера з обідом!

— Це саме й мені приключилося з цею проклятою й рогатою огидою! — сказав

Линвик, вислухавши свого товариша Вернигора.

От і роздягнулись оба і показали оден другому свої побиті плечі, сині та попухлі.

— Цікавий-я, — каже Линвик, закинувши на себе одежу — як там справиться з проклятим бубликом наш лицар Покотигорошок!

— Коли повернемо, то побачимо! — відповів Вернигора. — Може також отримає такі карбованці, як і ми оба!

Коли так оба розмовляли, почули тріскіт в сітях. Вийшли з укриття й побачили в тенетах дикого веприка, вовка, оленя й два зайці.

— От як на початок, то й це добре! — каже Линвик. — Тут в тім лісі звірини має бути гук! Ходім далше в ліс, може ще більше що уполюємо.

Сказали й вибралися в сторону, в котрій до тепер ще не були.

* * *

Покотигорошок чуда в дома висмажує! Робить сос, варить, пече та смажить печеню, одну з кози, другу з зайців, третю з дикого буйвода і таке инше.

Коли вже було полудне, почув Покотигорошок стукіт у двері. Вийшов, відчинив, дивиться, а це суне цей самий чортяга, що то колись його сестру Ганю під неботичною скалою грубим ланцюхом до залізного стовпа прикував і його братів Матія та Івася убив, а котрого він побив у шопині на мармуровім тоці.

Покотигорошок перекинув його ногою через оден та другий поріг.

— Давай їсти та не попихай мною, як яким остатнім! — кричить і сліпає очима чортяга.

Покотигорошок дав йому кусничок вовчої печені в лапи. Чорт з'їв.

— Давай ще, а ні, то я собі сам возьму! — кричить дальше чортяга.

Таке зухвале балакання розізлило Покотигорошка. Як не вхопить він свою булаву, як не зачне нею чорта шкварити! Бив, бив, аж відлетів чортязі кусник уха, відпав оден ріг і хвіст. От і упав по хвилі чорт неживий на землю.

Покотигорошок взяв сокиру, зробив добрий клин, поніс злого до ліса, забив його лаби й бороду в величезний грубий та свіжо

стятий дубовий пень, сплюнув на чорта й пішов посвистуючи до хати.

* * *

От і повернули Линвик і Вернигора із своєю добичею з ліса. Покотигорошок поставив на стіл смачний і здоровий обід і попросив їх обідати. Поглянув Линвик на Вернигору й оба здвигли плечима.

— Хіба воно може не приходило? — шепнули до себе.

Зачув ці слова Покотигорошок і засміявся.

— Та чомуби не приходило? — каже, — От перше пообідаймо, а по обіді я вам покажу, де воно поділося!

Цікаві були Линвик і Вернигора, деби він міг бублика подіти. З'їли всі три скоро обід, повставали й пішли за Покотигорошком в ліс, де мав їм показати вбитого чорта.

Прийшли до пня, де Покотигорошок чортягу встромив; аж дивляться, пня вже нема! От бачите, нечистий віджив, вирвав пень з корінням і пропав з ним в лісі.

Наші лицарі пішли за слідом, куди волік чортяга пень, і зайшли в гори та в недоступні скали й побачили при одній скалі нору, глибоку печеру, в котрій чортяга з пнем укритися.

Пристанули всі три товариші над ямою й почали радити, якби доконче видобути чортягу.

— Пождіть тільки! — відіззався Вернигора до своїх побратимів. — Це вже моє діло! От дивіться, як я це зроблю!

Це сказавши, перевернув Вернигора скалу. Вони дивляться, а там глибоко в ямі ясніють палати!...

— Якби це дістатися до них? — сказав оден до другого.

— Ну, це знова моє діло! — сказав Линвик і почав сукати довжезні линви, щоби ними спуститися в глибину.

— А тепер — сказав Покотигорошок, коли Линвик висукав предовгу линву — тримайте шнур! Я спущуся по ним в яму, огляну палати, та коли знайду в них дорогі річі, попривязую до линви й сіпну за линву раз; а то буде для вас знаком, тягнути линву до гори. Колиж сіпну линвою три рази, то це знак для вас, що маєте мене витягнути. Згода!

— Згода! — сказали Линвик і Вернигора й почали спускати Покотигорошка линвою в глибоку яму.

* * *

Станувши на дні ями, прийшов Покотигорошок до дверей палати, відчинив їх та увійшов до середини. Дивиться, а там за столом сидять три панни й мережать золо-

том якісь обриси. Межи ними сидить чортяга. Перестрашений сатана засвітив своїми балухатими очима і скиглячи потягнув у кут свою колоду, щоби скритися перед своїм ворогом Покотигорошком.

— Чий це дім? — запитав Покотигорошок, склонившись низенько паннам.

Вони показали на скомлячого в куті чортягу.

— Коли так, то смію вас, мої чесні панички, запитатись, яким способом ви всі три сюди дісталися?

Панни зітхнули.

— От, через наш нерозум! — каже найстарша. Ми з тамтого світа всі три. Я називаюся Стефка, дочка воєнного доробкєвича. Я була дуже пуста. Цілими днями я тільки за хлопцями уганяла; а в хаті ніяка робота мене не бралася. А що була я, як вмовляли в мене в дома, ніби гарна, гождь й не одному хлопцеві голову здорово закрутила. Попереднього літа була я раз враз із другими на прогульці в лісі. Серед забави забаглось мені скритися перед одним хлопцем і я забігла в гліб ліса. А що не знала я ліса добре, тождь скоро за-

блудила. І чим даліше ішла, тим більше блудила. Та хоч й кричала я, ніхто мене не чув. Думаючи, що все таки кудись мушу вийти з ліса, ішла я даліше. Нараз ізза величезного дуба вискочив ось цей забитий тепер в колоду й піврав мене. Та хоч я вивалась й кричала, він затаскав мене аж сюди й я покую тут вже від року.

Це сказавши, залялась панночка горячими сльозами.

— Не бійся! — сказав Покотигорошок, потішаючи її. — Я прийшов сюди по вас!

— Я називаюся Ксеня! — сказала друга. — Мій тато був тут за лісом в недалекім селі громадським писарем. У нас все була горівка й всі її пили. З цього виходили часто сварки, та проклони. Тато з мамою билися, товкли начиння, розганяли діти й лаляли чортами всіх. Так я з гризоти раз упилася добре й пішла в світ за очі. Ішла я й співала неприличні пісні. Коли я приблизилась до ліса, здивав мене якийсь паничик, а розпитавши мене, куди я іду, приобіцяв завести мене до великого пана на службу. Я пішла за ним, бо він сказав мені, що

маю великі гроші дістати, От і знайшлася я тут, як й самі бачите!

Це сказавши, затулила очі рукою й знова сіла до своєї роботи.

Покотигорошок склонився до третьої наймолодшої панночки.

— А ти як сюди дісталася? — спитався.

— Я називаюся Маруся. У моїх родичів було більше дітей. Тато й мама тамті діти більше любили, чим мене; мною все попихалися, а раз мама таки й набила мене. Я тоді розсердилася й ударила маму по голові; а боячися, щоби мене тато за це не набив, я утікла з дому до ліса. В лісі побачила я велику хату й там переночувала. Вставши рано, я не знала, що з собою робити, чи іти далше в світ, чи до дому вертати. В тій хаті не було нікого, аж коло полудня прийшов ось цей лихий. Я з переляку аж зімліла, а коли прийшла до себе, побачила себе вже тут, де ви мене застали.

Покотигорошок покивав головою.

— Всяка провина мусить мати свою заплату! — сказав він. — Але коли ви всі своїх гріхів каєтеся, що я й виджу по вашій

щирій мові, то я всім вам поможу. Чи є тут ще хто більше?

— Ні, нема більше нікого! — відповіли панночки. — Але ось тут є три мішочки з дукатами! Візьміть їх, коли ваша воля! Чорт обійдеся без людської праці!

Покотигорошок випровадив всі три панночки на двір, велів їм взяти по мішочкови дукатів, прив'язав одну з них по-під руки до линви, дав їй гроші в руки й потряс линвою. Линвик і Вернигора витягнули її до гори.

Потім прив'язав другу, а на кінець й третю панночку, кожду з грішми.

Коли панночки були вже на горі, прийшло Покотигорошкови на думку, що треба було одну панночку з грішми в ямі лишити, а себе до линви прив'язати; а це його товариші готові злакомитись на гроші та його з ями не витягнути, щоб там і загинув.

Не надумуючись довго, побіг Покотигорошок до бублика, витягнув його з кута, прив'язав до линви й потряс линвою. Товариші там на горі вправді потягнули линву до гори, але зробили так, як сподівався Покотигорошок. Жаль їм стало ділитися

грішми й постановили убити Покотигорошка.

От і пустили ливну, думаючи, що Покотигорошка тягнуть. Чорт упав на землю, та із сильного болю закричав і таки на правду згинув.

* * *

Забрали Ливник і Вернигора гроші й дівчата та пішли лісами-світами.

Тимчасом ходить Покотигорошок по палаті та думає, якби це на світ видобутися. Прийшов до покою, в котрім панни сиділи, і знайшов там хліб і комірку з поживою. От і потішився, що з голоду не згине!

Переночував, встав рано, умився, поснідав, взяв свою булаву й пішов деброю. Іде, іде й все розглядаєсь; але як не було, так й нема виходу.

Дивиться, аж он там далеко-далеко блищить вода. Приспішив кроку, приходить, а це тече якась підземна ріка, перепливає дебру й знова ховаєся під землю.

Став Покотигорошок над водою, побачив одну та другу рибу, наловив її таки руками, забрав у полу й приніс до свого нового підземного помешкання. Очистив, обстругав,

сполокав і взяв одну варити, другу сушити.

Насушив, наварив. От і має чим жити хочби й цілий рік!

Не одну днину і не дві передумав Покотигорошок над способом, якби видобутися на світ, тай не видумав нічого. От рад не рад, погодився з своєю судьбою й почав дні, тижні та місяці в палаті сам на сам мов цей монах жити-переживати.

* * *

Тимчасом оженився Линвик з Ксенькою, Вернигора із Стефкою. Оба купили собі по великому фільваркови з полями, з лісами, з сіножатями та з пасовисками.

Бідна Маруся жила то при одних то при других, терпіла від всіх много наруг, плакала та журилася, якби їй увільнитися з більшої неволі, чим тота у бублика.

Як Линвик і Вернигора не знали, що сталося з Покотигорошком, так і Покотигорошок не знав, що сталося з ними. Линвик і Вернигора думали, що Покотигорошок вже давно погиб, а Покотигорошок думав про них також всіляко. Але Покотигорошок знав

це напевно, що вони не бідують, бо взяли з собою багато золота.

* * *

От вже й рік минає, як Покотигорошок мучиться в заклятій дебрі.

Одної днини ловив він в ріці рибу, аж тут злетів до нього величезний та ширококрилий орел, сів коло нього на землі та приглядаєся зловленим риbam.

— Слухай! — відзиваєся орел до Покотигорошка. — Ти певно сидиш тут як в неволі й радби з відсіля видобутися на світ Божий та бути й жити там, де люде проживають й втішаються красою вселенної. Чи не правда?

— Ой правда, правда, що я радби видістатися на світ, але нема в мене на це способу! — відповів Покотигорошок.

— Псзволь мені з'їсти кілька риб — каже до нього орел — і налови ще більше, щоби встало мені й на дорогу, то я тебе винесу на своїх крилах на світ. Уважай тільки, набери багато риби, бо якби її в дорозі не вистачило, то я охляну й скину тебе з себе!

Покотигорошок зрадів, дозволив орлови їсти риби, кільки сам захоче, і наловив її тільки, що ледви міг піднести.

— Здається мені, що вже буде досить! — сказав він до орла, прилагодивши до подорожі всьо що було потрібно.

— Добре! — відповів орел. — Сідай на мій хребет! Я полечу в гору.

Покотигорошок пішов до палати, нагор-

нув всякого добра, срібла та золота, набрав у полу досить риби й сів орлови на хребет. Орел почав крилами махати й підноситься в гору.

— Кільки разів я обернуся до тебе головою, — говорив орел до Покотигорошка — тільки разів давай мені по одній рибі! Бо як ні, то скину тебе й упадеш назад в дебри.

От і летить орел в гору й обертається що хвилі до Покотигорошка, а цей дає йому в дзюб рибу.

Довго, довго летів орел в гору. Ще мав перелетіти зо три сяжні дороги, обертається по рибу до Покотигорошка, а цей вже всю рибу орлови видав. Бачить Покотигорошок, що зле буде, як орлови не дасть поживи, береся на спосіб, хватає за ніж і втинає кусник своєї литки й подає орлови, коли цей до нього свою голову звернув. От і стали щасливо на землі.

— Що це такого смачного дав ти мені на самім останку, — питає орел у Покотигорошка — що мені так дуже а дуже по-смакувало, що я аж цілком покріпшав?

— Бачиш, мій друже, — каже Покотигорошок — коли я побачив, що у мене вже

риби нема, і я знав, що нім вилетимо на землю, ти ще раз зажадаєш поживи, а я не мав тобі що дати з'їсти, то я надрівав свої литки, щоби тобі подати мяса на покріплення!

— Добре ти зробив! — каже орел. — Я бачу, що ти добрий чоловік; тому звертаю тобі твою литку!

Це сказавши, викинув орел литку з горла й приложив Покотигорошкови до ноги, пригладив дзюбом і вона йому сейчас й приросла.

Покотигорошок подякував орлови за вилетання його з проклятої дебри й оба роз-

пращались. Орел полетів у свої скали, а Покотигорошок пішов у світ.

* * *

Іде він лісом, іде і сам не знає, в котру сторону йому іти!

Іде задуманий, іде. Дивиться, аж ген-ген тягнесьа череда овець, а у

віддали велика череда товару.

Приходить Покотигорошок до пастухів і поздоровив їх.

— Хлопці, чиї ви пасете стада? — питає їх.

— А це, прошу пана, ці стада то наших панів! — сказав оден з пастухів.

— А як ваші пани називаються? — питаєся дальше Покотигорошок.

Хлопці поглянули по собі.

— Оден пан називаєся Вернигорський, а другий Линвинський! — відповідають пастухи. — Одного фільварок онде за ставом в гаю, там й його поля, а туди, куди оком доглянути, його пасовиска й сіножаті. А тамтой чорний ліс — другого пана, т. є. пана Линвинського. Он за цим лісом за рікою в гаю його фільварок і там його поля, а туди поперек його пасовиска, а понад річкою сіножаті. Фільварок пана Вернигорського називаєся Беренівка, а фільварок пана Линвинського, он там за рікою, звєся Кійданівка.

— А давно тут ваші пани господарують?

— А, якось перед роком, як покупили ці добра від пана Байдужного!

— А жонаті вони?

— Жонаті! Вони поприходили сюди вже

із жінками й з куховаркою Марусею. Е, це багаті пани, мають повно золотих та срібних грошей!

— А багато вам на рік платять?

— А цього то вже вам не скажемо, бо ви бачимо чогось, непричком говорячи, підходите нас, а то ще наші пани будуть на нас злитися! — відповіли несміло пастухи й почали батогами зганяти худобу разом...

— Знаєте ви що, хлопці? — каже Покотигорошок. — От вам гроші, женіть свої череди до дому! Я піду за вами, бо я хочу у ваших панів дещо купити. Гоніть стада перше до пана Линвинського, а опісля за годину поженете стада до пана Вернигорського. Я там буду на вас чекати.

Хлопці взяли гроші й почали зганяти худобу на дорогу й гнати до фільварків. З далека за чередою поступав поволи Покотигорошок.

*

Коли Линвик* побачив,* що пастух так завчасу гонить худобу до дому, вибіг сердитий і почав на нього кричати й грізними словами лаяти. Прибіг до Покотигорошка, а думаючи, що то оден з його парубків, бо

Його вже не пізнав, вдарив його палицею по плечах.

Розсердився Покотигорошок, видобув свою жовту булаву та вдарив нею Линвика так сильно, що цей упав на землю неживий.

Покотигорошок велів його поховати таки на полі й приказав слугам, щоби нікому про його смерть й не згадували. Опісля казав візникови заложити чвірку до повоза й поїхав до Вернигора.

Вернигора думав, що це до нього їде його побратим Линвик; вибіг на подвіря, щоби з ним привитатися. Як раз в цій хвилі пригнали пастухи худобу з пасовиска.

— А це що значить? — крикнув розгніваний Вернигора. — Хто вам казав так вчасно вертати домів з худобою? Пождіть я вас навчу розуму й послуху!

Це сказавши, засліплений гнівом пірвав Вернигора за пістоль і почав до пастухів стріляти!...

В цій хвилі прискочив Покотигорошок до нього й одним ударом своєї булави положив Вернигору трупом на землю, призвав службу, казав забрати мерця і в чистім полі погребати.

Тепер яшов Покотигорошок до кімнати. В кімнаті побачив Стефку, як сиділа за столом та щось вишивала. Через вікно доглядів Марусю, болотом замазану, як хопту з города носила й для свиней їдло приготувляла...

Покотигорошок поклонився Стефці.

Тепер, моя голубко, — каже до неї — вилази ізза стола, досить твого панування! Будеш у мої Марусі слугою. Ви зрадили мене всі тож вам за це й кара!

Прикликав Покотигорошок Марусю, казав їй перебратися в гарні й чисті одяги і поїхав з нею на фільварок Кїйданівку. Там одружився з нею й справив гучне та славне весілля, на котре спровадив музику аж з Перелочна.

Хотів Покотигорошок і Ксеню так само покарати як Стефку, але його дружина Маруся вставилася за ними. На її просьбу Покотигорошок не тільки дарував Ксені провину, але обіцяв і Стефку помилувати, коли побачить у неї жаль і поправу.

От і зістав ^{*}Покотигорошок в Кїйданівці ^{*}й почав хазяїнувати. А що став він із сіль-

ської дитини великим паном і не встидався свого роду, не вирікся своїх родичів в сільській одежині, тож взяв їх до себе разом з братами Матієм та Івасем і сестрою Ганею. Любив і поважав їх, як годилось. А що був добрий і справедливий, тож й жилося йому щасливо. Дочекався внуків і правнуків.

Та до щастя не доставало йому одного, спокою совісти. Совість викидала йому забиття двох побратимів.

От і давав Покотигорошок багато добра прошкакам, будовав захисти, шпиталі та школи.

На могилах своїх колишніх побратимів поставив він пам'ятники з чистого каміння, дорогого мarmору, і дав вирити на них золотими буквами відповідні написі.

На пам'ятнику над могилою Линвика була ось така напись:

Линвик тут лежить,
Вічним сном він спить!
Бог карає зле,
А він чинив це.

Побратим Покотигорошок.
1327 року.

А на памятнику Вернигори була така
напись:

Зрадив свого друга-брата,
За це йому ось заплата!
Вернигора він ся звав,
Чуже добро загарбав.

Побратим Покотигорошок.
1327 року.

* * *

Хто переходить або переїзджає через
поля Кїйданівки або Беренівки, хай збочить
з дороги на поле, а може власними очима
ці написі перечитати.

Я їх не бачив; про них як й про Поко-
тигорошка наслідчики його мені розказали.
Називаються вони всі Бобяками, тай є висо-
кого росту й відзначаються незвичайною си-
лою. Видно перейшла вона на них з їх слав-
ного пращура, силача Покотигорошка, котрий
вже кілька віків побіч своїх товаришів під
зеленим дубом на полі спочиває...

